

HELA
SVERIGE.

*Hela Sverige
ska leva!*

KULTUR I HELA LANDET.

BALANSRAPPORT #1 2018

Balansrapporterna är en serie kortrapporter som ges ut av Hela Sverige ska leva. Rapporternas syfte är att belysa balansen mellan land och stad inom olika områden.

HELA SVERIGE SKA LEVA.

2018-03-06

INNEHÅLL.

3

INLEDNING.

- ◆ Närhet till kultur

4-6

FINANSIERING.

- ◆ Kultur i kronor
- ◆ 44 procent av statens kulturutgifter går till Stockholm
- ◆ 80 procent av EU:s kulturstöd Kreativa Europa går till storstadsregionerna
- ◆ Kultursamverkansmodellen

7-8

TILLGÄNGLIGHET.

- ◆ 80 procent av museibesöken görs i Stockholm
- ◆ Kulturvanor under de senaste 12 månaderna
- ◆ Civilsamhället organiserar landsbygdens kulturliv

9

UTBILDNING.

- ◆ Musik- och kulturskolor
- ◆ Högskolor med kulturinriktning är koncentrerade till städerna
- ◆ Folkhögskolorna finns i hela landet

10

JOBBS.

- ◆ 70 procent av konstnärerna bor i storstäder
- ◆ Var kan konstnärer bo?

HELA SVERIGE SKA LEVA.

I Sverige idag råder obalanser mellan land och stad i både finansiering, utbildningsmöjligheter, jobb och tillgång till kultur. Detta gäller såväl offentliga satsningar – från kommunal till europeisk nivå – som utbud av utbildning och verksamheter.

Närhet till kultur – Regeringens mål

Den statliga och europeiska finansieringen av kulturlivet gynnar storstadskommuner, medan andra kommuner får kompensera för detta genom att satsa mer på egna medel. Den ojämna resursfördelningen påverkar såväl medborgarnas tillgång till kultur som konstnärernas möjlighet att själva välja bostadsort. Att folkhögskolorna och civilsamhällsorganisationerna arrangerar utbildning och evenemang i hela landet, uppväger delvis det ojämna utbudet.

I regeringens mål för kulturpolitiken anges att alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Myndigheten för kulturanalys skriver i sin årliga lägesbedömning Kulturanalys 2017 att förutsättningarna för att delta i kulturlivet skiljer sig så pass mycket över landet att regeringens mål inte kan sägas uppnås.¹ Den parlamentariska landsbygdskommittén uppmärksammade också i sitt slutbetänkande att möjligheterna att uppleva och utöva kultur inte är likvärdiga i hela landet.²

Geografin – En begränsande faktor

En faktor som begränsar förutsättningarna att utöva och uppleva kultur är geografin. Den som bor i Stockholm har naturligtvis större möjligheter att gå på Kungliga Operan än den som bor i Haparanda och kan på så sätt sägas ha bättre tillgång till kultur.

Men alla är inte intresserade av att gå på Kungliga Operan. För många är det mer lockande att besöka skulpturen von Struve's triangle, vid Torne älv, 100 mil från Kungliga Operan. För dem är kulturlivet mer tillgängligt i Haparanda än om de skulle bo i Stockholm.

Att göra tillgängligheten till kulturlivet helt rättvist är inte möjligt, det går varken att ha kungliga operor eller skulpturer över meridianbågar jämnt utspridda över hela landet. Däremot går det att sträva mot att få ett så rikt kulturliv som möjligt i hela Sverige. För den ort som redan har teater, opera och konserthallar gör det kanske varken till eller från om det kommer en till teater. Men för en ort där inget av detta finns, gör ett stopp av en turnerande teaterföreställning stor nytta.

¹ Myndigheten för kulturanalys. Kulturanalys 2017.

² SOU 2017:1. Parlamentariska landsbygdskommittén.

För Sveriges landsbygder – en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd: slutbetänkande.

FINANSIERING.

KULTUR I KRONOR

- ◆ De sammanlagda medlen till kultur hos staten, regioner/landsting och kommuner uppgick 2015 till cirka 26 miljarder kronor.
- ◆ Kommunernas kostnader för kultur 2015 uppgick till sammanlagt 10,9 miljarder kronor (1 kronor per invånare motsvarar detta 1105 kronor 2015).
- ◆ Hushållen lägger ungefär 50 miljarder på kultur per år.³
- ◆ Fördelning av offentliga utgifter för kultur:
 - Staten 43 procent
 - Kommunerna 42 procent
 - Regioner och landsting 15 procent
- ◆ Kulturens andel av samtliga regioner/landstings totala verksamhetskostnader var omkring 1,5 procent.

44%

av statens kulturutgifter går till Stockholm

År 2016 hade de 28 kulturmyndigheterna och institutionerna som fördelar statliga medel 6,3 miljarder kronor att ge ut, varav 5 miljarder fördelas på olika regioner. Av dessa 5 miljarder gick 44 procent till Stockholms län⁴. De två övriga storstadslänen Västra Götaland och Skåne fick 12 respektive 8 procent. Anledningen till att Stockholm sticker ut är de medel som går direkt till Kungliga Operan, Kungliga Dramatiska Teatern och de många museer finns där. Som jämförelse fick Kungliga Operan 452,9 miljoner kronor⁵ i statligt bidrag 2016, medan till exempel Werm-landsoperan fick 36 miljoner kronor⁶ och Norrlandsoperan 49 miljoner⁷. (Se diagram sida 5)

80%

av EU:s kulturstöd "Kreativa Europa" går till storstadsregionerna

De regionala skillnaderna är stora gällande hur svenska kulturskapare får möjlighet att ta del av EU:s kulturstöd "Kreativa Europa". Drygt 80 procent av Sveriges andel av Kreativa Europa går till de tre storstadsregionerna Stockholm, Göteborg och Malmö. En anledning till detta kan vara att många kulturorganisationer finns i städerna. De län som inte fått något kulturstöd från kulturprogrammet åren 2008–2012 är Södermanland, Blekinge, Halland, Värmland, Dalarna, Västernorrland, Jämtland och Norrbotten.⁸

³Myndigheten för Kulturanalys. Samhällets utgifter för kultur 2014-2015. Kulturfakta 2016:1.

⁴Kulturrådet, Statliga kulturutgifter i ett regionalt perspektiv 2015-2016. 2017.

⁵Kungliga Operan. Årsredovisning 2016.

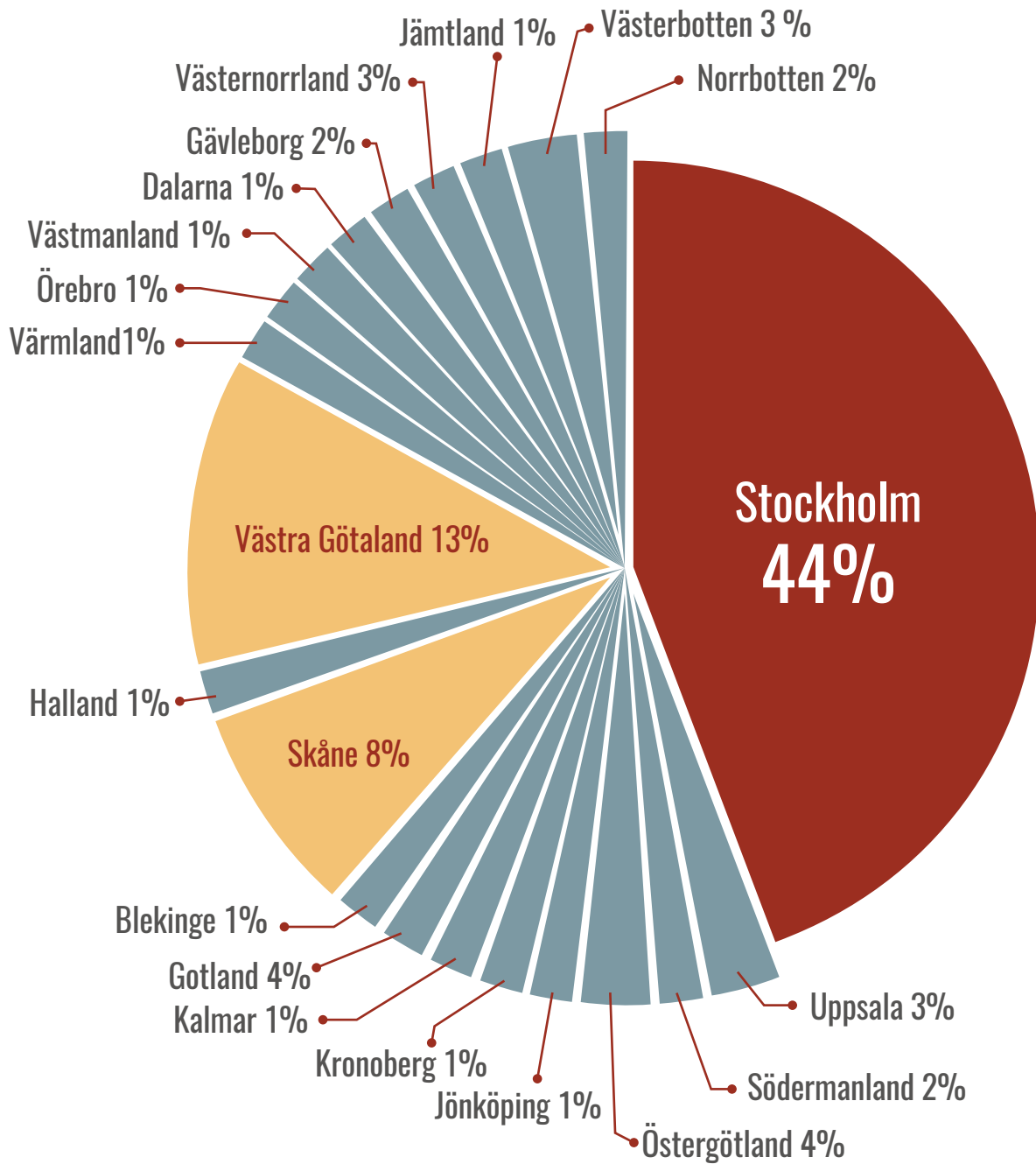
⁶Werm-landsoperan. Årsredovisning 2016.

⁷Norrlandsoperan. Årsredovisning 2016.

⁸Aftonbladet. EU:s kulturstöd går till storstäderna. (Hämtad 2017-12-21.)

FINANSIERING.

STATISTIK / STATLIGA KULTURUTGIFTER I ETT REGIONALT PERSPEKTIV 2015-2016, KULTURRÅDET

FINANSIERING.

Stockholms län lägger mindre pengar på kultur än andra

Det är kanske inte så anmärkningsvärt att Stockholm får mest pengar, med tanke på att 2,2 miljoner bor i länet. Däremot drar Stockholm det längsta strået även när pengarna räknas per invånare. 900 kronor per invånare går till stockholmaren, medan 500 kronor går till den genomsnittlige invånaren i landet. Med tanke på att det borde finnas vissa skalfördelar i en tätbefolkad region är det svårt att se varför kulturen i Stockholm behöver mer stöd än resten av landet. Både landstinget och många av Stockholmskommu-

nerna själva lägger dessutom mindre pengar på kultur än resten av landet. Kommuner där många höginkomsttagare bor, som Täby, Sollentuna och Lidingö, är bland de kommuner som lägger minst pengar på kultur i hela landet. Deras invånare har inte långt till att uppleva kultur ändå, eftersom de bor på pendlingsavstånd till mycket av den statligt finansierade kulturen. Emmaboda, Storfors och Arjeplog är några av de kommuner som lägger mest på kultur.⁹

Kultursamverkansmodellen

Staten har ett övergripande ansvar för den nationella kulturpolitiken, men sedan 2011 har inflytandet över statsbidragen till regional kulturverksamhet i högre grad flyttats till den regionala nivån genom kultursamverkansmodellen. Kultursamverkansmodellen går ut på att kommuner, landsting och regioner i samråd med civilsamhället och det professionella kulturlivet tar fram underlag till statens beslut om fördelning av regionala kulturmedel, i form av regionala kulturplaner.

Syfte

Syftet med reformen var att ge utrymme för regionala prioriteringar och variationer samtidigt som man når de nationella kulturpolitiska målen.

De sju områden som omfattas av kultursamverkansmodellen är: professionell teater-, dans- och musikverksam-

het, biblioteksverksamhet, konst- och kulturfrämjande verksamhet, regional enskild verksamhet, filmkulturell verksamhet samt främjande av hemslojd.¹⁰

Fungerar den?

Som kultursamverkansmodellen fungerar idag bidrar den inte till ökad tillgång till kultur i landsbygder i hela landet, utan koncentrationen av kultur till de större orterna i varje region finns kvar. Det regionala inflytandet över kulturmedlen har ökat i och med kultursamverkansmodellen, men det har inte gett någon effekt på den geografiska fördelningen av kultur inom regionerna.¹¹ I de flesta regioner går merparten av medlen till kultur som är stationerad i de största orterna i regionen, eftersom det ofta är där institutioner som länsteatrar och läns museer finns. I många fall turnerar produktionerna som finansieras av medlen, men inte alltid.

⁹Myndigheten för kulturanalys. Samhällets utgifter för kultur 2016. Kulturfakta 2017:4.

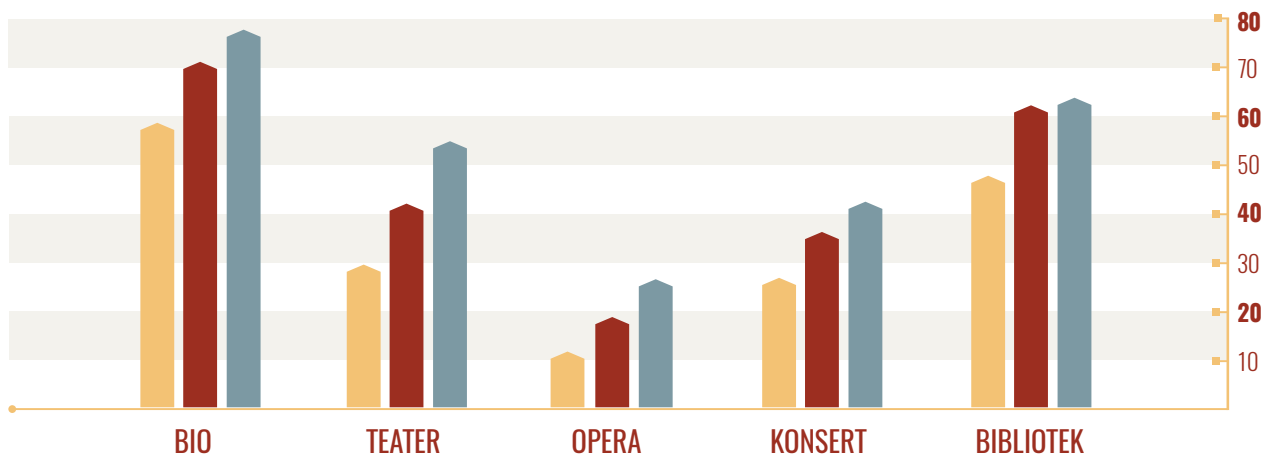
¹⁰I02015/16:RFR4. Rapport från riksdagen. Är samverkan modellen? En uppföljning och utvärdering av kultursamverkansmodellen.

¹¹Ibid, s8

TILLGÄNGLIGHET.

STATISTIK / KULTURVANOR I SVERIGE I PROCENT¹²Landsbygd/
mindre tätortStad/
större tätort

Storstad

Kulturvanor under de senaste 12 månaderna

Myndigheten för kulturanalys konstaterar att kulturdeltagandet varierar över landet. Deltagandet och tillgängligheten är högre i storstäderna, framförallt i Stockholm, samtidigt som Stockholms landsting och flera av Stockholmskommunerna lägger mindre pengar på kultur än de flesta andra kommuner. Det statliga stödet har inte ökat i takt med lönekostnadsindex, men kommuner och regioner prioriterar allt mer pengar till kultur.¹³ Kulturanalys konstaterar också att skillnaden mellan landsbygd och stad är mindre när det gäller kulturaktiviteter som är lättillgängliga – som handarbete, sång och skrivande – än för sådant som kräver mer infrastruktur och resurser, som opera och teater.¹⁴

STATISTIK / MUSEIBESÖK SVERIGE

80 procent av museibesöken görs i Stockholms län

80 procent av alla museibesök på de centrala museer 2017 gjordes i Stockholms län.¹⁵

Totalt besökte 8,6 miljoner de centrala museerna. De ligger mestadels i Stockholms län men också i Östergötland, Blekinge, Västra Götaland och Skåne.

Så för vem är de centrala museerna centrala egentligen? Inte för den som har sitt centrum i till exempel Arjeplog. Men Arjeplogsborna är inte museilösa för det – de kan stoltsera med det egna Silvermuseet.

3,7 miljoner besökte de regionala museerna.

4,9 miljoner besökte de kommunala museerna.

2,3 miljoner besökte de övriga museerna.

(I den kategorin ingår både offentliga och privata museer).¹⁶

¹²SOM-institutet. Kulturvanor i Sverige 1987-2015. 2016

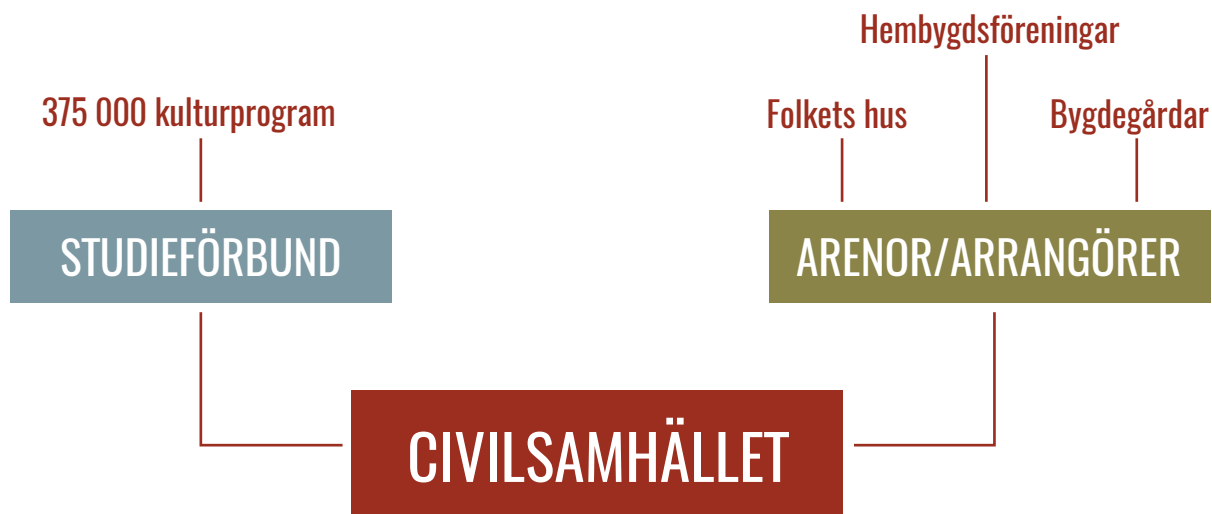
¹³Myndigheten för kulturanalys. Kulturanalys 2017.

¹⁴SOM-institutet. Kulturvanor i Sverige 1987-2015. 2016

¹⁵Myndigheten för kulturanalys. Vem besöker de centrala museerna? 2014

¹⁶Sveriges museer. Svenska museibesök i topp. 2018

TILLGÄNGLIGHET.

Civilsamhället organiserar landsbygdens kulturliv

Det finns kultur i hela landet, men storstadsregionerna är överfinansierade i förhållande till folkmängd. De större orterna i regionerna får också merparten av de statliga kulturmedlen. Kulturen i resten av landet arrangeras i stället av civilsamhället, där studieförbunden är viktiga aktörer när det gäller att öka likvärdigheten i tillgång till kultur i landet. Deras totalt 375 000 kulturprogram är fördelade så att det är fler per invånare i landsbygder än i storstäder.¹⁷ Det övriga civilsamhället arrangerar kulturarrangemang tillsammans med studieförbunden, oftast på ideell basis.

Viktiga arrangörer och arenor är de 1427 bygdegårdar, de 504 folkets hus och parker, de 1050 hembygdsföreningar och slutligen, de 600 alkoholfria mötesplatser som utgör Våra gårdar. De är alla platser för kultur i alla dess former.

Civilsamhället är viktig som arrangör av kultur, men är inte lika delaktig i kultursamverkansmodellen som den offentliga och professionella kulturen. En anledning till detta är, enligt Ideell Kulturlians, att medlen som fördelas framförallt går till de etablerade kulturinstitutionerna, vilket gör det mindre intressant för civilsamhället att delta.¹⁸

¹⁷Myndigheten för kulturanalys. Kulturanalys 2017.

¹⁸Myndigheten för kulturanalys. Kulturanalys 2016.

UTBILDNING.

Musik- och kulturskolor

Sveriges musik- och kulturskolor är landets största barn- och ungdomskulturverksamhet och spelar en viktig roll för barns och ungas kulturutövande.

Kulturskoleverksamhet finns i 283 av landets 290 kommuner. (Laxå, Sorsele, Storfors, Surahammar, Torsås, Vilhelmina och Överkalix kommun saknar).

230 000 elevplatser i ämneskurser.

Den vanligaste terminsavgiften är 643 kronor. Danderyd kommun med 1720 kronor ligger högst i landet följd av Täby och Vaxholm.¹⁹

VISSTE DU ATT...

Läraryrket varje år gör en ranking för att lyfta fram kommuner som satsar på sin musik- och kulturskola.

Sveriges bästa musik- kulturskolekommun:
2014–2016 Ragunda kommun
2013 Pajala kommun
2011–2012 Bollnäs kommun
2009–2010 Hällefors kommun

Högskolor med kulturinriktning är koncentrerade till städerna

- **I Sverige finns sex musikhögskolor**, dessa ligger i Stockholm, Göteborg, Malmö, Arvika, Piteå och Örebro.
- **Det finns nio konsthögskolor**, varav tre finns i Stockholm, en i Malmö, två i Göteborg, två i Umeå och en i Dals-Långed.
- **Fyra teaterhögskolor**, Stockholm, Göteborg, Malmö och Luleå.

Folkhögskolorna finns i hela landet

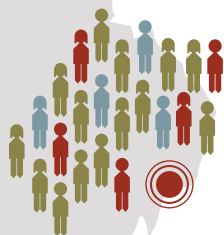
De 154 folkhögskolorna jämnar ut den geografiska balansen i placeringar av kulturutbildningar. Många av folkhögskolorna ligger i landsbygder, och de flesta har utbildningar inom olika kulturområden. 2018 genomför folkhögskolorna tillsammans över 1000 kurser i estetiska ämnen, varav ungefär hälften är ett år eller längre.²⁰

¹⁹ Kulturskolerådet. Kulturskolan i siffror 2016.

²⁰ www.folkhogskola.nu Hämtad: 2018-02-04

JOBBS.

50%
I STOCKHOLM

STATISTIK / TEATERFÖRBUNDET 2017

Dominans av jobb inom kultur- sektorn finns i storstäderna

Mer än hälften, 237 av 446, av de film- och teaterregissörer som är medlemmar i Teaterförbundet bor i Stockholms kommun.²¹

70 procent av konstnärerna bor i storstäder

70 procent av alla konstnärer inom bild/form, musik, teater, dans och film är bosatta i någon av de tre storstadsregionerna Malmö, Stockholm eller Göteborg.²² Det är en betydligt högre andel än fördelningen över hela befolkningen, av vilken 39 procent bor i någon av de tre storstadsregionerna.²³ Koncentrationen till Stockholm är störst, 50 procent av alla konstnärer är folkbokförda där (22 procent av Sveriges befolkning bor i Stor-Stockholm). Att konstnärerna till stor del bor i storstäder behöver inte betyda att tillgängligheten till den konst de producerar är koncentrerad dit, eftersom de flesta turnerar. Däremot är det sannolikt att boendeorten påverkar vilka intryck konstnären får, och vilka perspektiv och frågor som den väljer att utgå från i sin konst.

Var kan konstnärer bo?

Möjligheten att bosätta sig fritt över landet beror i hög utsträckning på vilken typ av konst konstnären är sysselsatt med. För den som använder sin kropp i hög utsträckning – exempelvis dansare, skådespelare och operasångare – är tillgången till befintliga scener såklart viktig. För den som till exempel arbetar med måleri, skulpturer eller musikproduktion kan det ofta vara lättare att verka platsoberoende.

Samtidigt är alla konstnärer beroende av kontakter och nätverk för att bli etablerade och på så sätt kunna försörja sig på sin konst. Eftersom en stor del av de som för närvarande är etablerade inom kulturlivet är bosatta i Stockholm och de flesta kulturinstitutioner finns där, är det också där en stor del av nätverket för att komma in i konstvärlden finns. Detta gör det svårare för en yngre generation konstnärer att fritt välja ort att etablera sig på.

²¹ Telefonintervju: Teaterförbundet. 2017-09-19

²² Konstnärsnämnden. Konstnärernas demografi, inkomster och sociala villkor. 2016

²³ SCB. Befolkningsstatistik. 2018-02-06